

KEDİLER VE İNSANLAR

Kudret SAVAŞ

Sorumlu Yazar/Corresponding

Author:

Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe
Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türçe Eğitimi Anabilim Dalı, Afyon,
Türkiye.

ORCID: 0000-0002-6544-0029

E-mail: kudretsavas@gmail.com

Geliş Tarihi/Submitted: 24.11.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 01.04.2021

Tanıtımı Yapılan Kitaplar:

Yardım, Mehmet Nuri (2020).

Kedinâme. İstanbul: Akıl Fikir.

ISBN: 978-605-949-907-1

Çağın, Şerife (2019). *Kedi*

Edebiyatı-Türk Edebiyatının

Kedileri ve Kedicileri. İstanbul:

Dergâh.

ISBN:978-625-700-508-1

Evlerin başköşesine kurularak haneleri tahakkümleri altına alan, ev sahiplerini kendilerine ram eden kediler hakkında yazılan iki kitap bu incelemenin konusunu oluşturacak. Bu eserlerden ilki *Kediname*. *Kediname*, kendisi de sıkı bir kedisever olan Mehmet Nuri Yardım tarafından kaleme alınmış ve yakın bir tarihte okurlarıyla buluşmuş. İkinci eser ise Şerife Çağın tarafından hazırlanan *Kedi Edebiyatı*.

Eserlerin ilki olan *Kediname*'nin girişinde yazarın bir ithaf notu karşılıyor okurları. *Kediname*, "merhamet medeniyetimizin sembolü olan kedilere sahip çıkan ve can dostlarını seven herkese" ithaf edilen bir kitap olarak tanımlanıyor yazarı tarafından. Bir sonraki sayfada ise bir sürpriz bekliyor bizi: beyaz, uzun tüylü ve bakışlarından ne olup bittiğini anlamaya çalışan, sevimli bir kedinin siyah beyaz fotoğrafı. Bu fotoğraf, 1880'de çekilen, dünya tarihinin ilk kedi fotoğrafı. 1880'lerden bize bakan bu sevimli kedinin fotoğrafı, eski tarihlerde çekilen insan fotoğraflarıyla karşılaştığımızda hissettiğimiz karmaşık hisleri uyandırıyor bizde. Her gün gördüğümüz onlarca kediden bir farkı yok yıllar önceden bize bakan kedinin: Fotoğraf adeta asırları aşan gelen kedi-insan dostluğunun değişmeyen yönlerinin mücessem biçimi.

Eserin ilk bölümü "Kedinin Tarihi" adını taşıyor. Bu bölüm, insan-kedi dostluğunun tarihsel kökenlerine değinirken özellikle İslam peygamberinin

kediler hakkında ifadelerini ve tavırlarını ön plana çıkararak Müslüman toplumlardaki kedi sevgisinin tarihi kökenlerine ışık tutmaya çalışıyor. Bu tarihsel incelemede Türk toplumunun değişik zamanlarına odaklanan yazar, okurlarına Ebu Hureyre'den İmam-ı Şafi'ye, Ahmet er-Rıfai'den Mevlana'ya meşhurların kedilerle olan ilişkilerini anlatıyor. Bu bölümde tanıtılan ilginç kedilerden biri de "Ağa Efendi". Ağa Efendi, II. Abdülhamit'in kedisi ve onu ilginç kılan en önemli özelliği sadece bembeyaz, soylu bir Ankara kedisi

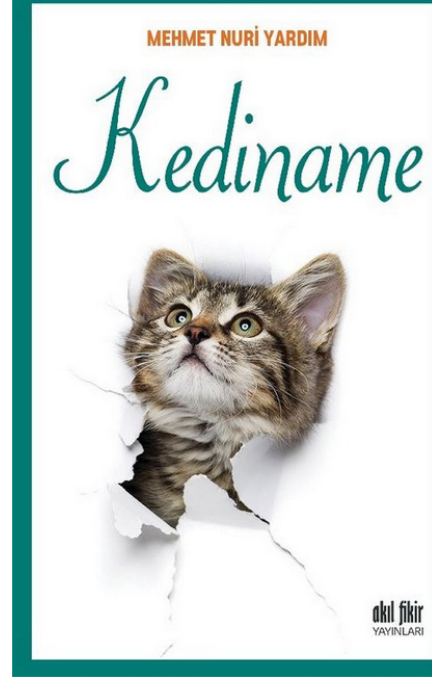
olması değil. Elbette soylu bir kedi Ağa Efendi ama onu ilginç kılan yanı yemeği kendisine çatalla uzatılmadığında yemeyecek kadar asil oluşu. Batı'nın kedilerle olan meşum ilişkisi de eserde yerini almış. Özellikle kara kedileri ve sahiplerini bekleyen acıklı son, şaşırtıyor insanı. Kara kedilerle ilgili olumsuz yargıların Batı kökenli olduğuna değinen yazar, İslam kültüründe bu kedilere kötü bakılmadığını hatta bu kültürde kara kedilerin aslında şansa delalet ettiğini dile getiriyor. Doğu ve Batı'nın kedilerle ilişkisini Anne Marie Schimmel'in Şark Kedisi adlı eserinden alıntılarla aktarıyor yazar.

"Sanatçılar ve Kediler" başlığını taşıyan ikinci bölüm, tahmin edilebileceği üzere sanatçıların kedileriyle olan ilişkilerinden bahsediyor. Özellikle Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın son sözünün, "Kedilerimi iyi doyurunuz!" olması, herhalde çok sayıda okura, son yazdığı yazılarından birinde ölümünden sonra "Laedri" adlı kedisini dostlarına emanet ettiğini adeta bir vasiyet gibi kaleme alan Mehmet Şevket Eygi'yi hatırlatacak. Bu bölümde sayfalar boyunca sanatçılar ve kedileri görünüp kayboluyor. İsmail

Saib Sançar'ın Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde beslediği yüzlerce kedisi, Ahmet Vefik Paşa'nın Balaban'ı, Tanburri Cemil Bey'in Tekir'i, Tanpınar'ın meşhur kara kedisi, Samiha-Ekrem Hakkı Ayverdi'nin sert tabiatlı Civelek'i, Tarık Dursun K.'nin Topaç ve Pıtır'ı, Münevver Ayaşlı'nın Saruhan'ı, Mustafa Necati Karaer'in Minnoş'u, Ümit Meriç'in Lokum'u, Haydar Ergülen'in Safo ve Cano'su sayfalar dolusu örneklerden yalnızca birkaçı. Yazar; "Sevelim, sevilelim/ Dünya kimseye kalmaz." diyerek yaşama fırsatı hala elimizdeyken kedileri de buna ortak etmek gerektiğinden bahsederek bitiriyor bölümü. Bölümün sonunda her biri başka tabiatlarıyla onlarca kedi gözümüzün önünden adeta resm-i geçit yapıyor.

Üçüncü bölümün adı "Kediye Dair Yazılar". Bu bölüm, Anne Marie Schimmel'in Şark Kedisi'nden bir alıntıyla başlıyor. Bölümde ayrıca "Derviş ve Kedi" başlığıyla Schimmel'den ikinci bir alıntı daha var. Kedilerle ilgili bu bölüm; Samiha Ayverdi'nin "Kediler ve İnsanoğlu", Safiye Erol'un "Kediname", Aziz Nesin'in "Gezgin Bir Kedi" ve "Ana Eğitimi", Tarık Dursun K.'nin "Topaç ile Pıtır"ının yanı sıra daha birçok ünlü ismin kediler üzerine yazdığı yazılardan oluşuyor. Yazar, bu bölümde kendine ait iki yazıya da yer vermiş.

"Kedilere Yazılmış Şiirler"de, okuru, farklı sanatçıların kediler üzerine yazılmış şiirleri karşılıyor. Kanuni dönemi şairlerinden Meali'nin asırlar öncesinde yankılan ve "Nidelüm ah pisi neyleyelim vah pisi" dizelerinin tekrarıyla hüznü yüklenen hırrenamesi bölümün ilk şiiri. Hırrename, ölen kedisine duyduğu üzüntüye

şairin abartısını kattığı ilginç bir anlatım tarzına sahip. Özellikle “Sever idim ben anı can ile mahbub gibi/ Her gece koyar idüm koynuma bir hub gibi” dizeleri yataklarımızın bir ucuna kıvrılıp yatan bıyıklı dostlarımızın atalarından hiç de farklı olmadığını bize hatırlatıyor, elbette bir de şairin hüznünü. Bu bölümde aralarında Özdemir Asaf, Nazım Hikmet, Orhan Veli, Oktay Rifat ve Behçet Necatigil’in de bulunduğu isimlerin kedileri konu edinen şiirleri var. Bölümün son sayfasında ise Yardım, ünlüler ve kedilerle ilgili daha derli toplu bir liste vererek bölümü bitiriyor.

“Kedi Besleyecekler Bazı Tavsiyeler” adlı bölümde yazar, sekiz yıllık “kedi babası” olmanın tecrübesiyle yeni “kedi anne-babaları”na tavsiyelerde bulunuyor. Özellikle evde beslenecek bir cana, geçici bir heves olarak bakmanın yanlışlığına değinen yazar, gittikçe yaygınlaşmaya başlayan bu tavra açıkça karşı çıkıyor. Bölümde kedi beslemeyle ilgili pratik önerilere de yer verilmiş.

Kitabın son bölümünü ise yazar, adeta kendi hırrename’sini yazmaya ayırmış. Elbette nesir bir hırrename bu. Bu defa sayfalarda, Yardım ailesinin sokakta bulup ailelerine dahil ettikleri ve sekiz yıldır besledikleri Lokum arz-ı endam ediyor. Lokum’un ön-sözünü(!) başlayan bu bölümde, eve sonradan gelen Lokum’un evin idaresini çoktan ele aldığını ispat eden onlarca fotoğraf da bulunuyor. Üstelik birçok karede objektiflere çoktan alıştığı anlaşılan Lokum’un gözlerinden okunan “Durun bakayım, yine mi fotoğrafımı çekiyorsunuz siz?” edasını sezmek mümkün değil. Bu arada Lokum’un kitap ve kağıtlarla arasının iyi olduğu da gözden kaçmıyor. Son bölümde kendi kişisel alemini ve Lokum’u okurlarına tanıtarak sıcak bir sohbet havası oluşturan Yardım’ın kaleme aldığı Kediname, kedilere ilgi duyan herkesin bir solukta okuyabileceği bir eser.

İncelemenin konusunu oluşturan ikinci eser ise Şerife Çağın tarafından hazırlanmış *Kedi Edebiyatı*. *Kediname*’nin aksine birçok ismin katkısıyla oluşturulmuş bir eser *Kedi Edebiyatı*. Ön sözde kitabın doğuş hikayesine yer veren Çağın, Düzce’de davet edildikleri bilimsel bir toplantının sonrasında yapılan sohbette bu fikri ortaya attığında “çok daha ciddi” meselelerle meşgul

akademisyenlerin bu fikre nasıl da sıcak bir baktıklarını dile getiriyor. Bu hikayeden “kedisever” akademisyenlerin bu defa akademinin katı ve kurallı konu seçiminden kendilerini azat ederek duygularının ve kedilerinin peşine takıldıklarını öğreniyor ve içimizden her birine ayrı ayrı teşekkür ediyoruz. İnci Enginün, Fazıl Gökçek, Şerife Çağın, Özlem Nemutlu ve ülkemizin değişik üniversitelerinde edebiyat alanında çalışmalarını sürdüren genç akademisyenlerin yazılarından oluşan eser, asırları deviren kedi-insan dostluğunun sanat ve edebiyata yansıyan yönlerini tüm ayrıntılarıyla ortaya koymayı başarıyor. Eserin ön sözünde Çağın, bu çalışmayı hazırlarken birçok ismin kediler hakkındaki çalışmalarından haberdar olduklarını dile getiriyor. (s.9) Doğrusu biz okurlar da eseri okurken kediler ve sanata yansımalarıyla ilgili birçok ayrıntıyı ilk defa öğreniyoruz. Demek ki kitap hem hazırlayanlara hem okurlarına epeyce katkıda bulunuyor bu bakımdan.

Samipaşazade Sezai'nin “Kediler” hikayesiyle modern okurun ilgi alanına girmeye başlayan kedilerin insan hayatına sessiz sedasız nasıl sızdıklarını anlatan iki yazı var eserde. Bunlardan ilkinde Beşir Ayvazoğlu nasıl kedici olduğunu anlatırken (s. 15 vd.) bir diğerinde İnci Enginün kendi macerasını “Kedilerle Nasıl Tanıştım?” başlıklı yazısıyla anlatıyor. (s. 30 vd.) Enginün'ün bu yazısı her iki kitapta da bulunuyor. Fazıl Gökçek ise “Kediler” başlıklı yazısında kedilerin modern edebiyata sızdırmelerinin tarihçesini aktarıyor kedisever okurlara. (s. 174 vd.)

Evrensel anlatı aleminin kadim metinlerinden olan Aisopos fabllarında kedinin izini süren Ebru Özlem Yılmaz, Avrupa edebiyatının ata metinlerinden biri olan bu anlatılardaki kedi figürünü inceliyor. Afyonluların hemşehrileri olduklarını iddia ettikleri Aisopos'un fabllarındaki kedileri inceleyen Yılmaz, aynı zamanda okurlarına edebiyat dünyasında kedilerin ilk defa belirmelerinin ipuçlarını sunuyor. (s. 52 vd.)

Eren Akçiçek ve Nagihan Baysal tarafından kaleme alınan “Türk Efsanelerinde Kedi” ise bizlere Türk efsanelerinde kedinin ele alınışıyla ilgili önemli bilgiler veriyor. (s. 82 vd.) Değişik Türk boylarının efsanelerinde, kedilere hiç de hoş gözle bakılmadığını

öğrenmek şaşırtıyor. Ancak kedilerin öngörülemeyen hareketleri ve tavırları, geceyi sabaha bağlayan saatlerde kendi gündüzlerini başlattıkları düşünüldüğünde belki de bu korkunun olası birkaç nedenini tahmin etmek mümkün oluyor. İlk dönemlerden bugüne kediye dair olumsuz düşüncenin olumluya evrilmesinde İslamiyet'in payını ortaya koyan bu araştırma, kitabın ilginç yazılarından biri. Anlaşılan kedi, köpeğin aksine daha şehirli ve şehirliler tarafından sevilen bir hayvan.

Metin Menekşe tarafından kaleme alınan "Batılı Seyyahlar Gözünden Osmanlı Kültüründe 'Kediler'" başlıklı çalışmada yazar, özellikle papalık tarafından şeytanileştirilen kedi düşüncesine sahip Batılı seyyahların Osmanlı topraklarında kedilere ve diğer evcil hayvanlara -hatta vahşi hayvanlara- gösterilen özene ve sevgiye dair izlenimlerini dile getiriyor. (s. 102 vd.) Yazı, özellikle sokak hayvanlarına para karşılığında yiyecek veren meslek grubunu ifade eden "mancacılık"ı tekrar gündeme getirmesi bakımından kanaatimizce önemli bir görev ifa ediyor. Böylece son yıllarda sokak hayvanlarına gösterilen ilgi; onlara yiyecek, barınak sağlamada STK ve belediyelerin öncülüğünde başlatılan çalışmalar tarihsel bir zemine oturuyor. Kısacası mancacılık ve hayvan sevgisi modern bir yorumla Türk toplumunda yeniden doğuyor demek hiç de yanlış olmayacak.

Yukarıda incelenen çalışmalar dışında eserde yer alan diğer çalışmalar, eser ve yazarlarla kediler arasındaki ilişkiye odaklanan yazılar. Bu bakımdan her biri kedinin farklı bir sanatçı ve eserdeki izdüşümüne işaret etmesi bakımından ufuk açıcı nitelikler taşıyor.

Ancak bu eser hakkında dile getirmede fayda olduğuna inandığımız iki husus var. Bunlardan ilki, her bir yazının bağımsız bir biçimde hazırlandıktan sonra esere dahil edilmesi sonucunda ortaya çıkan tekrarlar. Akademik üslubun neredeyse vazgeçilmez bir parçası olan literatür taraması ve genel yaklaşımı özetleme alışkanlığı, yazıların özellikle başlangıç bölümlerinde kendini belli ediyor. Bu tekrarlar zaman zaman akışı yavaşlatsa da her birinin farklı kısımlara odaklanması, konularla ilgili doyurucu bir

birikimin ortaya çıkmasına zemin hazırlıyor.

Eserle ilgili dikkat çeken ikinci özellik ise akademik yazımla kediler hakkında serbest, çağrışımlı yazma tercihi arasındaki sınımları hissettiğimiz üslup tereddütleri. Akademik dile aşına yazarların serbest bir üslupla yazma isteklerinin metinlerin ilerleyen bölümlerinde zaman zaman akademik alışkanlığın etkisiyle birden bire kendine çekidüzen verdiğini görüyoruz. Akademik dünyada her biri önemli çalışmalara imza atan isimlerin/atacakları şimdiden belli olan genç isimlerin, kendilerini bu satırlarda anlatının ritmine bırakmaları ne güzel olurdu! Böylece hem bilgi bakımından hem de içten anlatımıyla eser zaten var olan nefasetine ayrı bir nefaset katmış olurdu.

Kediler hakkındaki yazılan iki kitap, aslında Türk toplumunda yeniden uyanmaya başlayan hayvan sevgisinin dışavurumu mahiyetinde. Çevremizde kedi besleyen ailelerin sayısının gittikçe arttığını gözlemliyoruz ve bu durumu Türk toplumunun moderniteye karşı verdiği bir düzeltme tepkisi olarak zihnimde niteliyorken karşılaştığım bu iki eser, kedilerin Türk toplumunun gündemine hızlı bir dönüş yaptıklarını imliyor. Asırlar boyunca insan hayatının bir parçası olan kedilerin kadim yerlerini hızla ve tekrar almaya başladıkları anlaşılıyor. Görünen o ki kedi sahiplenme niyetiyle başlayan kişisel kedi-insan ilişkimiz kedilerin izin verdikleri kadarıyla ve bir anda kedilerin hakimiyetine geçerek daha asırlarca devam edecek, tıpkı asırlardır devam ettiği gibi. Kedi sahibi olmaya niyetlenerek adım attığımız yolda bir anda ilişkinin alt üst olduğunu göreceğiz, kedilerin seçtiği insanlar olarak yola revan olacağız.

Kaynakça

Çağın, Şerife (2019). *Kedi Edebiyatı-Türk Edebiyatının Kedileri ve Kedicileri*. İstanbul: Dergâh.

Yardım, Mehmet Nuri (2020). *Kediname*. İstanbul: Akıl Fikir.

